

PRAWO RODZINNE

Podstawowe informacje

Opracowanie: Fundacja Młodzi Ludziom

Niniejsze opracowanie stanowi podstawowe kompendium wiedzy z zakresu prawa rodzinnego oraz opiekuńczego dotyczące relacji majątkowych pomiędzy małżonkami, uregulowań dotyczących władzy rodzicielskiej, a także kontaktów z dzieckiem. Kluczem doboru poruszanych zagadnień są zebrane doświadczenia prawników oraz doradców obywatelskich udzielających porad w punktach nieodpłatnych porad prawny oraz obywatelskich prowadzonych przez Fundację Młodzi Ludziom, czyli:

1. Odpowiedzialność za długi współmałżonka w czasie trwania i po ustaniu małżeństwa – str. 3
2. Orzekanie alimentów na rzecz rozwiedzionego małżonka po rozwodzie – str. 9
3. Ograniczenie i pozbawienie władzy rodzicielskiej – str. 12
4. Ustalenie kontaktów z dzieckiem i wnukiem - str. 19
5. Co zrobić gdy drugi rodzic nie wykonuje orzeczenia sądu ustalającego kontakty z dzieckiem. – str. 24

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA DŁUGI WSPÓŁMAŁŻONKA W CZASIE TRWANIA I PO USTANIU MAŁŻEŃSTWA

W wyniku zawarcia małżeństwa między małżonkami powstaje z mocy ustawy wspólność majątkowa.

Do majątku wspólnego małżonków zalicza się m.in:

- przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej przez oboje małżonków lub przez jednego z nich,
- odebrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków;
- dochody z majątku wspólnego, jak również z majątków osobistych każdego z małżonków,
- środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków,
- kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych

Gdy małżeństwo trwa nie można dokonać podziału majątku wspólnego, nie można też dokonać czynności w której zobowiązemy się w przyszłości do rozporządzenia swoim udziałem w tym majątku lub w poszczególnych przedmiotach do niego należących.

Przed zawarciem małżeństwa narzeczeni (nupturienci) mogą podjąć decyzje o tym że nie chcą wspólności majątkowej i mogą zawrzeć umowę o rozdzielności majątkowej wtedy nie gromadzą wspólnego majątku a każdy z nich posiada majątek odrębny.

Jakie są zasady odpowiedzialności za długi zaciągnięte przez jednego z małżonków.

Odpowiedzialność za zaciągnięte długi zależy od tego który z małżonków te zobowiązanie zaciągnął, na jakiej podstawie oraz jaki ustrój majątkowy panuje w małżeństwie.

1.Ustrój wspólności majątkowej.

Jeżeli małżonkowie wspólnie zaciągną zobowiązanie to ich odpowiedzialność wobec wierzycieli jest solidarna. Oznacza to że oboje są odpowiedzialni za całość zobowiązania a wierzyciel może wybrać czy będzie dochodził roszczenia od nich wspólnie czy całości długu tylko od jednego z nich. W przypadku zapłaty takiego zobowiązania solidarnego zwolniony z długu jest również drugi małżonek.

W tym przypadku wierzyciel może zaspokajać się zarówno z majątku wspólnego małżonków jak i z ich majątków osobistych.

Jeżeli jednak tylko jeden z małżonków zaciągnął zobowiązanie bez zgody i wiedzy drugiego małżonka to wierzyciel może prowadzić egzekucję jedynie z:

- majątku osobistego dłużnika (tego małżonka który zaciągnął zobowiązanie ,
- z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej,
- z korzyści uzyskanych z tytułu praw autorskich, praw pokrewnych, praw własności przemysłowej i praw twórcy,
- z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa (jeśli wierzytelność powstała w związku z prowadzenie przedsiębiorstwa)

Jeśli dług został zaciągnięty przez jednego z małżonków jeszcze przed powstaniem wspólności majątkowej (najczęściej przed zawarciem małżeństwa) lub dotyczy majątku osobistego małżonka to wierzyciel może prowadzić egzekucje jedynie z :

- majątku osobistego dłużnika
- z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej,
- z korzyści uzyskanych z tytułu praw autorskich, praw pokrewnych, praw własności przemysłowej i praw twórcy.

Uprawnienia małżonka niebędącego dłużnikiem.

Jeżeli w toku postępowania egzekucyjnego w którym dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków komornik dokona zajęcia nieruchomości która należy do dłużnika i jego małżonka to małżonek ten może złożyć sprzeciw od takiego zajęcia. W takim przypadku komornik wystąpi do wierzyciela żeby ten przedstawił tytuł wykonawczy również na małżonka dłużnika bo w przeciwnym razie komornik będzie musiał zakończyć (umorzyć) egzekucję z tej nieruchomości.

Uprawnienia wierzyciela do wystąpienia o orzeczenie rozdzielności majątkowej w trakcie trwania małżeństwa.

Zgodnie z art. 52 § 1a k.r.o. „Ustanowienia przez sąd rozdzielności majątkowej może żądać także wierzyciel jednego z małżonków, jeżeli uprawdopodobni, że zaspokojenie wierzytelności stwierdzonej tytułem wykonawczym wymaga dokonania podziału majątku wspólnego małżonków”.

Skutki orzeczenia o rozdzielności majątkowej w trakcie trwania małżeństwa dla stosunków majątkowych w małżeństwie.

Rozdzielność majątkowa powstaje z dniem oznaczonym w akcie notarialnym bądź w wyroku, który ja ustanawia.

Ustanowienie rozdzielności powoduje, że przestaje istnieć wspólność ustawowa, a każdy z małżonków zaczyna nabywać prawa majątkowe do swojego majątku osobistego. Od tej chwili każdy z małżonków ma tylko swój majątek osobisty, oddzielny od majątku drugiego małżonka. Zatem wszelkie rzeczy nabywane przez małżonka wchodzi do jego majątku osobistego. Każdy z małżonków co do zasady odpowiada wówczas sam za zaciągane przez siebie zobowiązania (długi) - aby małżonek mógł powoływać się względem innych osób na umowę rozdzielności majątkowej fakt istnienia takiej umowy musi być tym osobom znany. Istnienie rozdzielności umożliwia rozpoczęcie sprawy o podział majątku wspólnego, który został zgromadzony do czasu ustanowienia rozdzielności. Z takim wnioskiem występuje wierzyciel który wykaże że małżonkowie mają majątek objęty wspólnością majątkową i to uniemożliwia mu prowadzenie egzekucji za długi jednego z małżonków. Sąd mając na uwadze interes prawny wierzyciela i jego ochronę, może ustanowić orzeczeniem sądu rozdzielność majątkową między małżonkami. Od tego momentu wierzyciel może prowadzić egzekucję z udziału małżonka - dłużnika.

Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania publicznoprawne.

Zasada jest taka że małżonek którego dotyczy zobowiązanie odpowiada za nie całym swoim majątkiem osobistym, a odpowiedzialność wspólna małżonków ograniczona jest do majątku wspólnego.

Odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe oraz za zobowiązania względem ZUS ogranicza się do okresu w którym między małżonkami panowała wspólność majątkowa.

Art. 29 ust 2 ordynacji podatkowej wskazuje że skutki prawne ograniczenia, zniesienia, wyłączenia lub ustania wspólności ustawowej majątkowej nie odnoszą się do zobowiązań powstałych przed dniem:

- 1. zawarcia umowy o ograniczeniu lub wyłączeniu wspólności majątkowej,*
- 2. zniesienia wspólności majątkowej w przypadku ubezwłasnowolnienia małżonka,*
- 3. uprawomocnienia się orzeczenia sądu o separacji.*

Jeżeli między małżonkami dojdzie do rozwodu lub separacji to zobowiązania powstałe przed tym zdarzeniem również obciążają małżonków. Małżonek rozwiedziony odpowiada solidarnie z byłym małżonkiem, jednak granicę jego odpowiedzialności stanowi wartość udziału przypadającego mu w majątku wspólnym.

Odpowiedzialność małżonków z tytułu kar pieniężnych, kosztów postępowania karnego, nawiązek.

Art. 28 kodeksu karnego wykonawczego stanowi, że orzeczone w stosunku do jednego z małżonków, pozostających we wspólności majątkowej, kary grzywny, nawiązki i należności sądowe podlegają zaspokojeniu z osobistego majątku skazanego oraz z wynagrodzenia za pracę lub za inne usługi świadczone przez niego osobiście, jak również z praw twórcy wynalazku, wzoru użytkowego oraz projektu racjonalizatorskiego.

Jeżeli zaspokojenie z tych źródeł okaże się niemożliwe, egzekucja może być prowadzona z majątku wspólnego.

Egzekucja z majątku wspólnego jest niedopuszczalna w razie skazania za przestępstwo, którym pokrzywdzony jest małżonek skazanego albo osoby, w stosunku do których małżonek ten obciążony jest obowiązkiem alimentacyjnym.

W razie skierowania egzekucji do majątku wspólnego, małżonek skazanego może żądać ograniczenia lub wyłączenia w całości zaspokojenia należności, wymienionych w § 1, z majątku wspólnego lub niektórych jego składników, jeżeli skazany nie przyczynił się lub przyczynił się w stopniu nieznacznym do powstania tego majątku albo do nabycia określonych jego składników lub jeżeli zaspokojenie z majątku wspólnego tych należności jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

1.Ustrój rozdzielności majątkowej

W przypadku gdy małżonków nie łączy wspólność majątkowa tylko panuje ustrój rozdzielności majątkowej to zasada jest taka że każdy z małżonków odpowiada za zaciągnięte przez siebie długi i wierzyciele nie mogą zaspokajać się z majątku drugiego małżonka. Wyjątkiem od tej zasady są sytuacje, gdy zobowiązanie zostało zaciągnięte przez małżonka w celu zaspokajania potrzeb rodziny to egzekucja może być prowadzona również z majątku wspólnego.

ORZEKANIE ALIMENTÓW NA RZEC ROZWIEDZIONEGO MAŁŻONKA PO ROZWODZIE

Wraz z ustaniem małżeństwa ustaje wspólność ustawowa małżeńska i co do zasady każdy z byłych małżonków utrzymuje się sam. Zdarzają się jednak sytuacje, gdy pomimo ustania małżeństwa jeden z byłych małżonków musi łożyć środki finansowe na utrzymanie drugiego.

Możliwość żądania alimentów jest ściśle powiązana z żądaniem a następnie orzeczeniem przez sąd winy małżonków w rozkładzie pożycia małżeńskiego .

Alimentów może domagać się małżonek, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia.

Zobowiązany do alimentacji może być natomiast małżonek niewinny, współwinny lub wyłącznie winny rozkładu pożycia małżeńskiego.

O obowiązku świadczenia alimentacyjnego sąd orzeka wyłącznie na wniosek małżonka - nie jest to obowiązkowy element wyroku rozwodowego. Jeżeli małżonek który chce domagać się alimentów nie łoży takiego wniosku – to sąd tego roszczenia w ogóle nie będzie rozpatrywał i o alimentach na jego rzecz nie orzeknie.

Gdy alimentów żąda małżonek niewinny lub współwinny rozkładu pożycia małżeńskiego.

Art. 60 § 1 K.r.i. o przewiduje, iż małżonek który został uznany za współwinnego lub niewinnego (nie dotyczy to wyłącznie winnych) rozkładu pożycia małżeńskiego może żądać „dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego”.

Z taką sytuacją mamy do czynienia gdy małżonek wobec orzeczenia rozwodu pozostał w niedostatku.

Ten „niedostatek” jest przez sądy rozumiany bardzo ściśle – jako sytuacja w której rozwiedziony małżonek nie tylko pozostaje w bardzo złym stanie materialnym i finansowym (niedostatku) ale nie jest w stanie samodzielnie się utrzymać i samodzielnie zdobyć środków finansowych.

Jeżeli sąd ustali, iż strona żądająca alimentów nie jest w niedostatku – nie orzeknie alimentów niezależnie od tego w jak dobrej kondycji finansowej pozostał drugi z rozwiedzionych małżonków.

Gdy orzeczono wyłączną winę jednego z małżonków w rozkładzie pożycia małżeńskiego.

Jeżeli tylko jedna ze stron ponosi winę za rozpad małżeństwa i takie jest rozstrzygnięcie sądu, to małżonek niewinny może domagać się alimentów od małżonka wyłącznie winnego za rozkład pożycia małżeńskiego.

W tym przypadku nie ma konieczności wykazywania niedostatku, należy wykazać jedynie, iż wskutek orzeczenia rozwodu sytuacja małżonka niewinnego ulegnie pogorszeniu.

Sąd orzeka w takim przypadku aby małżonek zobowiązany do alimentów (wyłącznie winny) przyczyniał się „w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku”, tak aby sytuację finansową małżonka niewinnego „wyrównać” do stanu jaki by istniał gdyby małżeństwo trwało nadal.

W jakiej kwocie zasądzone są alimenty na rzecz rozwiedzionego małżonka?

Nie ma jednej ustalonej kwoty, nie ma również „widełek” dotyczących wysokości tego świadczenia. Jak w przypadku każdego świadczenia alimentacyjnego - wysokość należnych alimentów uzależniona jest od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego do alimentów oraz możliwości zarobkowych i majątkowych zobowiązanego do alimentów.

Sąd bierze pod uwagę jakie są potrzeby i wydatki małżonka uprawnionego do alimentów, jaki jest stan majątkowy stron i jakie są ich możliwości zarobkowe.

Sąd bierze pod uwagę czy posiadane środki i otrzymywane wynagrodzenie wystarczy w pełni na pokrycie usprawiedliwionych potrzeb – a te potrzeby są różne w przypadku każdego człowieka. Czasem wydatki i usprawiedliwione potrzeby są wysokie – np. związane z kosztownym długotrwałym leczeniem.

Jak długo trzeba płacić alimenty?

W przypadku gdy alimenty orzeczone są na rzecz małżonka pozostającego w niedostatku (gdy żądający alimentów był niewinny lub współwinny rozkładu pożycia) obowiązek zapłaty alimentów wygasa po upływie 5 lat od daty uprawomocnienia się wyroku orzekającego rozwód.

W szczególnych przypadkach obowiązek ten może być przedłużony o kolejne 5 lat.

Jednak w przypadku gdy do alimentów zobowiązany jest małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia – nie ma czasowego ograniczenia obowiązku alimentacyjnego.

Obowiązek ten wygasa zawsze gdy małżonek uprawniony do alimentów wstąpi w nowy związek małżeński – dotyczy to każdego z w/w rodzajów alimentów.

W przypadku zmiany sytuacji materialnej i życiowej stron byli małżonkowie mogą występować do sądu o zmianę (podwyższenie lub obniżenie) uchylenie obowiązku alimentacyjnego.

OGRANICZENIE I POZBAWIENIE WŁADZY RODZICIELSKIEJ

Władza rodzicielska składa się z dwóch elementów – praw i obowiązków rodzicielskie. Prawa i obowiązki wykonywane przez rodziców dotyczą przede wszystkim opieki i wychowania dziecka, pieczy nad jego osobą i majątkiem, wychowania go w poszanowaniu jego osoby, oraz miłości rodzicielskiej, co znajduje swoje odzwierciedlenie wprost w przepisach kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Zgodnie z art. 95 k.r.o „Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw.”.

Dalej w przepisie tym czytamy, iż władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny, a rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia.

Pieczą nad dzieckiem – obejmuje wychowanie dziecka i kierowanie nim. Zatem łączy się nierozdzielnie na co wskazuje k.r.o. z obowiązkiem troszczenia się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotowywania dziecka należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień.

Rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską tj. reprezentują dziecko.

Zgodnie z art. 97 k.r.o.

§ 1. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania.

§ 2. Jednakże o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie; w braku porozumienia między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy.

Oznacza to że każdy z rodziców ma takie same uprawnienia względem dziecka – może decydować o jego nauce, leczeniu, zajęciach dodatkowych, na równi z drugim rodzicem. Zwykle rodzice podejmują decyzje wspólnie i w porozumieniu.

Zgodnie z art. 98 k.r.o. § 1. *Rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawy dziecka.*

§ 2. Jednakże żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka:

1) przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską – czyli jeden rodzic nie może reprezentować jednego z dzieci przy czynnościach prawnych których drugie jego dziecko jest stroną przeciwną,

2) przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania.

Co więcej, władza rodzicielska to również zarząd majątkiem małoletniego dziecka. Rodzice są zobowiązani sprawować z należyłą starannością zarząd majątkiem dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Chodzi nie tylko o to, by majątek dziecka nie tracił na wartości, nie niszczał, ale był w możliwie bezpieczny sposób pomnażany. Warto mieć na uwadze, że zarząd nie obejmuje zarobku dziecka ani przedmiotów oddanych mu do swobodnego użytku.

Przyjmuje się, iż dochód z majątku dziecka powinien być przede wszystkim wykorzystywany na utrzymanie i wychowanie dziecka oraz jego rodzeństwa, które wychowuje się razem z nim, nadwyżka zaś na inne uzasadnione potrzeby rodziny.

W sytuacji, gdy rodzice napotykają trudność w wykonywaniu władzy rodzicielskiej, lub pozostają w sporze co do tych czynności lub powstaje zagrożenie dla interesu dziecka sąd opiekuńczy może:

- zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania,
- określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu,
- poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego,
- powierzyć zarząd majątkiem małoletniego ustanowionemu w tym celu kuratorowi.

Władza rodzicielska trwa aż do momentu osiągnięcia przez dziecko pełnoletniości, i jest niezależna od tego czy rodzice pozostają w związku małżeńskim czy nie. Z chwilą osiągnięcia przez dziecko pełnoletniości władza rodzicielska wygasa z mocy samego prawa.

Jednak mogą zdarzyć się również inne sytuacje w których władza ta ustanie np. w następujących przypadkach :

- utrata przez rodzica pełnej zdolności do czynności prawnych,
- śmierć rodzica,
- pozbawienie władzy rodzicielskiej wyrokiem sądu,
- zaprzeczenie ojcostwa, lub macierzyństwa
- unieważnienie uznania dziecka,
- przysposobienie – wtedy władza ta ustaje wobec rodzica biologicznego, bądź rozwiązanie przysposobienia .

Należy pamiętać że utrata czy wygaśnięcie władzy rodzicielskiej nie ma wpływu na obowiązek alimentacyjny wobec dziecka. Alimenty należne są każdemu dziecku które nie jest w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba że posiadany przez nie majątek wystarczy na jego utrzymanie.

Przesłanki ograniczenia i pozbawienia władzy rodzicielskiej.

Zdarzają się sytuacje w których dochodzi do ograniczenia władzy rodzicielskiej rodziców lub jednego rodzica wobec dziecka, a nawet pozbawienie tego rodzica całkowicie władzy rodzicielskiej względem dziecka. O takich rozstrzygnięciach decyduje każdorazowo sąd kierując się dobrem małoletniego dziecka.

Sytuacje w których sąd może decydować o ograniczeniu lub wręcz pozbawieniu władzy rodzicielskiej mogą mieć różne podłoże zarówno zależne jak i niezależne od samych rodziców, zarówno zawinione przez rodzica jak i niezawinione. Przykładami takich sytuacji są - zachowanie rodzica które godzi w dobro dziecka, zagraża jego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, społecznemu, gdy rodzic nie radzi sobie z powinnościami wobec dziecka, nie może dojść do porozumienia z drugim rodzicem co do wychowania, leczenia dziecka, kształcenia, porzucenie dziecka, nadużywanie alkoholu, zmuszanie dziecka do pracy, a nawet wychowywanie dziecka we wrogości wobec drugiego rodzica.

Czasem rozstrzygnięcia dotyczące władzy zapadają wobec rodzica który nie może jej wykonywać np. wyjechał za granicę, przebywa w zakładzie karnym, lub z powodu poważnego długotrwałego leczenia. Taka przeszkoda w wykonywaniu władzy rodzicielskiej również może być przyczyną do pozbawienia rodzica możliwości tej władzy.

W zależności od stopnia tych negatywnych zachowań i istniejących przeszkód w wykonywaniu władzy sąd może pozbawić władzy rodzicielskiej rodzica lub ograniczyć mu władzę do określonego katalogu zachowań, np. pozostawić jednemu z rodziców wyłączne prawo do decydowania o leczeniu, edukacji dziecka, miejscu zamieszkania, wyjazdach dziecka.

Rozstrzygnięcia sadu w sprawie władzy rodzicielskiej mogą być modyfikowane i zmieniane, nie są to rozstrzygnięcia „raz na zawsze”. Jeżeli ustana powody ograniczenia lub pozbawienia władzy sąd może przywrócić ją w pełni, lub zmienić sposób jej ograniczenia.

Procedura wystąpienia do sądu z wnioskiem o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej.

Ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej możliwe jest wyłącznie na drodze sądowej.

Kto może złożyć do sądu wniosek o wydanie rozstrzygnięcia w kwestii władzy rodzicielskiej ?

Może go złożyć każdy kto posiada wiedzę o tym że władza nad dzieckiem wykonywana jest w sposób nieprawidłowy – mogą być to rodzice, dziadkowie, członkowie dalszej rodziny , szkoła, przedszkole, policja, opieka społeczna, placówka medyczna. Sąd może również wszcząć postępowanie z urzędu jeżeli poweźmie taką wiedzą np. od kuratora czy przy okazji innego postępowania toczącego się przed sądem.

We wniosku należy podać: sąd do którego wnosi się wniosek, określić uczestników postępowania, określić o co się wnosi (ograniczenie/ pozbawienie władzy rodzicielskiej), wobec kogo ma być ograniczona/ pozbawiona władza rodzicielska, określić przyczynę wniosku. Wniosek należy uzasadnić, opłacić i załączyć wszelkie niezbędne dokumenty.

Opłaty od wniosku.

Od wniosku o ograniczenie władzy rodzicielskiej, pozbawienie władzy rodzicielskiej, zawieszenie władzy rodzicielskiej, powierzenie wykonywania władzy rodzicielskiej, przywrócenie wykonywania władzy rodzicielskiej– 100 zł.

Dokumenty niezbędne.

- odpis zupełny aktu urodzenia dziecka,
- dowód uiszczenia opłaty od wniosku albo oświadczenie majątkowe do wniosku o zwolnienie z ponoszenia kosztów postępowania,
- odpis wyroku rozwodowego (gdy rodzice są po rozwodzie),
- dowody na okoliczności podnoszone we wniosku mające wykazać nieprawidłowe wykonywanie władzy rodzicielskiej (dokumenty, nagrania, świadkowie itp.)

Sąd właściwym do złożenia wniosku.

Wniosek składa się w sądzie opiekuńczym – wydziale rodzinnym i nieletnich sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania dziecka.

Dowody na poparcie swoich roszczeń i twierdzeń.

Postępowanie w przedmiocie ograniczenia władzy rodzicielskiej ma charakter nieprocesowy, a więc niesporny. Niemniej jednak obowiązuje w nim ta sama zasada, która ma zastosowanie w przypadku większości procesów – osoba, która podnosi twierdzenia, musi je udowodnić.

Dowodem w tego typu sprawach będą: oświadczenia stron składane podczas przesłuchania przez sąd, zeznania świadków posiadających wiedzę co do okoliczności danej sprawy, dokumenty urzędowe oraz prywatne, fotografie i nagrania.

Przebieg procedury sądowej.

Po przyjęciu przez sąd do rozpoznania danej sprawy, zawiadamia się o niej osoby zainteresowane wskazanymi we wniosku – przesyła się im odpis wniosku. Jeśli postępowanie takie jest wszczynane z urzędu to zawiadamia się osoby sprawujące władzę rodzicielską – czyli rodziców dziecka. Będą oni musieli stawić się w sądzie w celu przedstawienia swoich stanowisk.

Postępowanie w przedmiocie ograniczenia władzy rodzicielskiej ma charakter nieprocesowy, co oznacza, że kończy się ono wydaniem postanowienia. Strona, która jest niezadowolona z rozstrzygnięcia, ma prawo wniesienia apelacji do sądu okręgowego w terminie 14 dni od dnia otrzymania postanowienia wraz z uzasadnieniem. O uzasadnienie należy wystąpić w ciągu 7 dni od dnia ogłoszenia postanowienia. Co ważne, w tego rodzaju sprawach nie przysługuje skarga kasacyjna.

Możliwe orzeczeniach sądu.

Sąd wydaje zatem postanowienie o:

- ograniczeniu/pozbawieniu władzy rodzicielskiej jednego z rodziców,
- ograniczenie/ pozbawienie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom,
- sąd może oddalić wniosek jeżeli uzna że nie ma żadnych wskazań do ograniczenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej.

Prawa rodzica przysługujące mu mimo rozstrzygnięcia sądu, w którym został pozbawiony tej władzy.

Najważniejsze jest to, iż kontakty z dzieckiem są niezależne od władzy rodzicielskiej. Oznacza to, że nawet rodzic pozbawiony władzy ma pełne prawo do spotykania się ze swoim dzieckiem i to aż do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności, chociaż jeżeli przyczyną rozstrzygnięcia w przedmiocie władzy rodzicielskiej były negatywne zachowania rodzica sąd może ograniczyć te kontakty a nawet ich zakazać.

Rodzic pozbawiony władzy rodzicielskiej traci prawo do uczestniczenia w wychowywaniu dziecka i podejmowaniu decyzji w jego sprawach.

Jednak rozstrzygnięcia w przedmiocie władzy nie mają wpływu na obowiązek alimentacyjny i nie ma wpływu na ogólne zasady dziedziczenia.

USTALENIE KONTAKTÓW Z DZIECKIEM I WNUKIEM

Co obejmują kontakty z dzieckiem?

Kontakty z dzieckiem takie zachowania rodziców i dziadków które wiążą się z bezpośrednim kontaktem z dzieckiem – spotkania, odwiedziny, wyjścia z dzieckiem/ wnukiem , oraz kontakty za pomocą środków porozumiewania się na odległość- rozmowy telefoniczne, korespondencja, sms-y, komunikatory internetowe itp.

Sposoby uregulowania kontaktów z dzieckiem i wnukiem.

Uregulowanie kontaktów z dzieckiem może nastąpić na wiele sposobów:

- porozumieniem między rodzicami/ między rodzicami i dziadkami,
- postanowieniem sądu w toku postępowania o ustalenie kontaktów,
- w wyroku rozwodowym rodziców,
- w ugodzie zawartej przed sądem,
- w ugodzie zawartej przed mediatorem.

W pierwszej kolejności w sprawie o ustalenie kontaktów zachęca się do rozmowy i próby ugodowego załatwienia sprawy – np. podczas mediacji. Niestety ze względu na istniejący spór między rodzicami lub rodzicami i dziadkami wypracowanie porozumienia nie zawsze jest możliwe. Wtedy o ustanowienie kontaktów należy wnosić do sądu opiekuńczego – czyli wydziału rodzinnego i nieletnich sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania dziecka.

W kwestii ustalenia kontaktów, dziadkom przysługują takie same prawa, jak rodzicom. Kodeks rodzinny i opiekuńczy wyraźnie wskazuje, że wszystkie przepisy zawarte w nim, a dotyczące kontaktów z dzieckiem, dotyczą również dziadków (art. 1136 k.r.o).

Niezbędne dokumenty.

- odpisu aktu urodzenia dziecka;
-

Opłaty.

Opłata od takiego wniosku wynosi 100 zł. Jeżeli wnosimy jednocześnie o uregulowanie kontaktów z więcej niż jednym dzieckiem/wnukiem, opłatę tę należy zwielokrotnić stosownie do liczby dzieci z którymi chcemy uregulować kontakt.

Dowody na poparcie roszczeń i twierdzeń.

Do wniosku, jak w toku każdej sprawy sądowej, należy oczywiście dołączyć również dowody na poparcie zawartych w nim roszczeń i twierdzeń. Zatem wszelkie dokumenty, dokumentację fotograficzną, nagrania które świadczą o okolicznościach przemawiających za koniecznością uregulowania kontaktów, utrudnianiem ich odbywania w sposób polubowny, np. sms-y w których wprost są informacje o tym.

Dowodem w postępowaniu w sprawie ustalenia kontaktów będzie również wywiad środowiskowy przeprowadzany przez kuratora sądowego, a także dowód z opinii biegłych z OZSS (opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów). Taki wywiad sąd często zleca jeszcze przed wyznaczeniem posiedzenia.

Jaki jest przebieg procedury sądowej?

Po złożeniu wniosku do sądu wszczęte zostaje postępowanie w celu ustalenia kontaktów z dzieckiem/wnukiem. Sprawa o tzw. kontakty toczy się w trybie nieprocesowym, jeżeli dotyczy tylko kontaktów, a nie jest elementem postępowania o rozwód.

Sąd po zarejestrowaniu sprawy wyznacza posiedzenie, na którym każdy z uczestników przedstawia swoje stanowisko. W sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem sąd nie musi wyznaczać rozprawy, ale obligatoryjne jest wysłuchanie uczestników postępowania.

Sąd zgodnie z obowiązującymi przepisami jest zobligowany do dążenia do polubownego załatwienia sprawy na każdym etapie postępowania, zatem zazwyczaj na pierwszej rozprawie po zapoznaniu się ze stanowiskiem uczestników zadaje pytanie, czy strony widzą możliwość zawarcia ugody co do kształtu kontaktów.

Jeżeli nie ma możliwości zawarcia porozumienia to co do zasady następuje wysłuchanie uczestników przeprowadzenie innych dowodów w tym dowodów z dokumentów lub z przesłuchania świadków.

Jednym ze środków dowodowych w tym postępowaniu jest dowód z opinii OZSS (Opiniodawczy Zespół Specjalistów Sądowych)

To badanie jest przeprowadzane przez zespół specjalistów z zakresu psychologii i pedagogiki. Badaniu poddawane są osoby skierowane przez sąd – rodzice, dzieci i dziadkowie jeżeli to ich wniosku dotyczy postępowanie.

Ośrodek wysyła zaproszenie na badanie, wyznaczając datę i godzinę stawiennictwa. Specjaliści rozmawiają zarówno z uczestnikami postępowania pojedynczo, jak i obserwują wzajemne zachowania stron w czasie wspólnego spędzania czasu. Takie badanie może trwać kilka godzin i kończy się wydaniem pisemnej opinii która odpowiada na zadane przez sąd konkretne pytania, dotyczące relacji małoletniego z rodzicami dziadkami, a także ewentualne zalecenia co do zasad odbywania kontaktów.

Sąd po otrzymaniu opinii przesyła ją stronom, a strony mogą złożyć do niej ewentualne uwagi, można też wnosić o wezwanie członków komisji na rozprawę i tam bezpośrednio zadawać im pytania.

Po przeprowadzeniu całego postępowania dowodowego sąd ponownie udziela głosu stronom. Jest to ostatni moment na przekonanie sądu do zasadności prezentowanego stanowiska. Następnie sąd zamyka rozprawę i udaje się na naradę, po której powinno nastąpić ogłoszenie orzeczenia w sprawie. Sąd może jednak skorzystać z prawa odroczenia ogłoszenia i informuje wówczas strony o terminie kolejnego posiedzenia, na którym następuje ogłoszenie orzeczenia.

Możliwe orzeczeniach sądu.

Sąd może:

- wniosek oddalić,
- wniosek uwzględnić i:
 - orzec o kontaktach zgodnie z żądaniem zawartym we wniosku,
 - orzec o kontaktach w sposób zmodyfikowany;

Czy rodzic pozbawiony władzy rodzicielskiej ma prawo do kontaktów z dzieckiem?

Zgodnie z art. 113 § 1 k.r.o. „Niezależnie od władzy rodzicielskiej rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów”.

Oznacza to, iż prawo do kontaktów z dzieckiem nie jest zależne od posiadania władzy rodzicielskiej. Nawet osoby częściowo lub całkowicie pozbawione władzy rodzicielskiej mają prawo do kontaktu z dzieckiem, oczywiście ten kontakt może mieć różną formę nie zawsze bezpośrednią, albo kontakty mogą odbywać się w obecności kuratora sądowego.

W jakich sytuacjach sąd odmówi uregulowania kontaktów?

Sąd, regulując kwestie kontaktów z dziećmi, zawsze w pierwszej kolejności bierze pod uwagę interes dziecka.

Zatem sąd odmówi uregulowania kontaktów jeżeli ich utrzymywanie poważnie zagraża dobru dziecka lub je narusza (art. 1133 k.r.o.).

Należy pamiętać żeby ustalone kontakty z dzieckiem, z dziadkami nie destabilizowały życia domowego i szkolnego samego dziecka. Muszą mu zapewnić spokojny rozwój i nie można dopuścić do sytuacji w której w jakikolwiek sposób kontakty te groziłyby rozwojowi dziecka, powodowały negatywne nastawienie do innych członków rodziny, czy prowadziły do niepożądanych zachowań.

W takim przypadku sąd może nawet wprost zakazać utrzymywania kontaktów, co również będzie miało na celu ochronę dobra dziecka które jest zawsze priorytetem.

CO ZROBIĆ GDY DRUGI RODZIC NIE WYKONUJE ORZECZENIA SĄDU USTALAJĄCEGO KONTAKTY Z DZIECKIEM.

Często zdarza się tak, że po rozstaniu rodziców dziecko zostaje z jednym z nich, a drugie kontaktuje się z nim według ustalonego harmonogramu. Często również jest tak, że rodzice małoletnich potrafią się porozumieć między sobą bez ingerencji sądów i innych organów i wykonują swoje prawa i obowiązki względem dzieci na podstawie takiego właśnie porozumienia. Zdarza się jednak tak, że w ustaleniu wykonywania kontaktów z dziećmi pomaga sąd. Zależnie od postanowienia sądu i zachowania rodziców albo respektują oni takie orzeczenie albo też nie. Chodzi tu zarówno o rodzica, u którego dziecko pozostaje, jak i o rodzica, który ma inne miejsce zamieszkania niż swoje dziecko i wykonuje lub chce wykonywać kontakty zgodnie z orzeczeniem sądu.

Artykuł 113 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego stanowi, iż niezależnie od władzy rodzicielskiej rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów. Kontakty z dzieckiem obejmują w szczególności przebywanie z dzieckiem (odwiedziny, spotkania, zabieranie dziecka poza miejsce jego stałego pobytu) i bezpośrednie porozumiewanie się z nim, utrzymywania korespondencji, korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej. Jeżeli dziecko przebywa stałe u jednego z rodziców, sposób utrzymywania kontaktów z dzieckiem przez drugiego z nich rodzice określają wspólnie, kierując się dobrem dziecka i biorąc pod uwagę jego rozsądne życzenia; w braku porozumienia rozstrzyga sąd opiekuńczy.

Procedura zmierzająca do „wyegzekwowania” kontaktów z dzieckiem została podzielona na dwa etapy. Pierwszy etap został określony w art. 51815 k.p.c., zgodnie, z którym: jeżeli osoba, pod której pieczę dziecko pozostaje, nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje obowiązki wynikające z orzeczenia w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, sąd opiekuńczy, uwzględniając sytuację majątkową tej osoby, zagrozi jej nakazaniem zapłaty na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie obowiązku. W drugim zaś etapie, regulowanym w art. 59816 § 1 k.p.c. sąd orzeka o nakazaniu zapłaty ustalonej sumy pieniężnej, jeżeli kontaktu są nadal utrudniane lub uniemożliwiane. Postępowanie w niniejszej sprawie ograniczało się do pierwszego ze wskazanych etapów, który jest regulowany art. 59815 § 1 k.p.c. Z cytowanego przepisu jednoznacznie wynika, że koniecznymi przesłankami wszczęcia procedury przewidzianej w art. 59815, jest po pierwsze ustalenie, treści zobowiązania rodzica pod pieczę, którego dziecko przebywa, w zakresie realizacji kontaktów z dzieckiem, po drugie ustalenie, że rodzic zobowiązany nie wykonuje lub co najmniej niewłaściwie wykonuje to zobowiązanie. Treść i zakres zobowiązania musi, więc być sprecyzowana w orzeczeniu sądu ewentualnie ugodzie sądowej lub mediacyjnej. Pojęcia „nie wykonuje” i „niewłaściwie wykonuje”, należy zaś interpretować, jako każde zawinione działanie zmierzające do utrudnienia osobie uprawnionej realizacji kontaktów z dzieckiem.

Procedura zmierzająca do „wyegzekwowania” kontaktów z dzieckiem została podzielona na dwa etapy. Pierwszy etap został określony w art. 51815 k.p.c., zgodnie, z którym: jeżeli osoba, pod której pieczę dziecko pozostaje, nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje obowiązki wynikające z orzeczenia w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, sąd opiekuńczy, uwzględniając sytuację majątkową tej osoby, zagrozi jej nakazaniem zapłaty na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie obowiązku. W drugim zaś etapie, regulowanym w art. 59816 § 1 k.p.c. sąd orzeka o nakazaniu zapłaty ustalonej sumy pieniężnej, jeżeli kontaktu są nadal utrudniane lub uniemożliwiane. Postępowanie w niniejszej sprawie ograniczało się do pierwszego ze wskazanych etapów, który jest regulowany art. 59815 § 1 k.p.c.

Z cytowanego przepisu jednoznacznie wynika, że koniecznymi przesłankami wszczęcia procedury przewidzianej w art. 59815, jest po pierwsze ustalenie, treści zobowiązania rodzica pod pieczę, którego dziecko przebywa, w zakresie realizacji kontaktów z dzieckiem, po drugie ustalenie, że rodzic zobowiązany nie wykonuje lub co najmniej niewłaściwie wykonuje to zobowiązanie. Treść i zakres zobowiązania musi, więc być sprecyzowana w orzeczeniu sądu ewentualnie ugodzie sądowej lub mediacyjnej. Pojęcia „nie wykonuje” i „niewłaściwie wykonuje”, należy zaś interpretować, jako każde zawinione działanie zmierzające do utrudnienia osobie uprawnionej realizacji kontaktów z dzieckiem.

Należy podkreślić, że sformułowania "nie wykonuje" albo "niewłaściwie wykonuje" itd. wskazują, że zainteresowaniem sądu objęte są zachowania rzeczywiste, a nie prognozowane. Nie wykonywanie lub wykonywanie niewłaściwie musi bezpośrednio oddziaływać na przebieg kontaktów określony w orzeczeniu lub ugodzie, dlatego inne zaniedbania osoby sprawującej pieczę nie usprawiedliwiają wszczęcia postępowania "pierwszego etapu" o zagrożenie nakazaniem zapłaty. Postępowanie unormowane w art. 59815 k.p.c. ma bowiem zabezpieczyć prawa do kontaktów w stosunkach między podmiotami o podobnych uprawnieniach, a tym samym również prawa dziecka.

Podsumowując, każdy z rodziców ma prawo do wykonywania kontaktów z własnymi dziećmi czy są one ustalone przez sąd czy też są konsensusem wypracowanym przez obojga rodziców. W wypadku orzeczenia sądowego obie strony obowiązane są do jego przestrzegania. Jeśli jednak z jakichkolwiek względów przestrzeganie postanowienia sądu o kontaktach będzie utrudnione bądź w całości zniesione, również w tym przypadku ustawodawca wyposażył rodziców uprawnionych do kontaktów w odpowiednie narzędzia pomoce do respektowania ich praw i służące dobru dziecka.

